ASIGURAREA DREPTULUI LA MOBILITATE A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

ENSURING THE RIGHT TO MOBILITY OF PEOPLE WITH DISABILITIES

Elena CUȘCA, șefă departament relații publice,

Centrul Republican Experimental,

Protezare, Ortopedie și Reabilitare

REZUMAT: *Mobilitatea este unul dintre drepturile fundamentale ale omului, esențială pentru integrarea socială, educațională și profesională. Pentru persoanele cu dizabilități, asigurarea accesului la mobilitate reprezintă o provocare majoră, care poate limita semnificativ participarea acestora în viața comunității. În acest context, este important să explorăm provocările cu care se confruntă persoanele cu dizabilități în asigurarea mobilității și soluțiile care pot fi implementate pentru a garanta egalitatea de șanse. Acest articol își propune să exploreze importanța dispozitivelor asistive de mobilitate, provocările întâmpinate de persoanele cu dizabilități în obținerea acestora și soluțiile posibile pentru a asigura dreptul de mobilitate.*

Cuvinte-cheie: *persoanele cu dizabilități locomotorii, integrare socială, dispozitive de mobilitate asistivă*

ABSTRACT: *Mobility is one of the fundamental human rights, essential for social, educational, and professional integration. For people with disabilities, ensuring access to mobility presents a major challenge that can significantly limit their participation in community life. In this context, it is crucial to explore the challenges faced by people with disabilities in securing mobility and the solutions that can be implemented to ensure equal opportunities. This article aims to examine the importance of assistive mobility devices, the challenges faced by people with disabilities in obtaining them, and potential solutions to secure the right to mobility.*

Keywords: *people with mobility disabilities, social inclusion, assistive mobility devices*

Introducere

Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități [1] evidențiază faptul că dizabilitatea nu este un atribut exclusiv al individului, ci un concept dinamic, aflat în continuă evoluție. Aceasta rezultă din interacțiunea dintre persoanele care prezintă diferite tipuri de afectări și barierele de atitudine sau de mediu, care le limitează participarea deplină și egală în societate. Prin urmare, promovarea incluziunii presupune nu doar sprijinirea directă a persoanelor cu dizabilități, ci și transformarea mediului social, economic și fizic, pentru a elimina obstacolele și a crea oportunități reale de integrare.

Abordând subiectul persoanelor cu dizabilități în contextul incluziunii sociale, este important de a sublinia importanța asigurării accesului la mobilitate personală. Dificultățile de mobilitate pot să rezulte dintr-un număr mare de tipuri de probleme de sănătate și deteriorarea acesteia. Pentru ca persoanele cu dizabilități să se bucure de mobilitate personală, în cel mai înalt grad posibil de independență, acestea au dreptul la tehnologii asistive și servicii asistive. Ca și lipsa accesibilității mediului fizic, accesul limitat la tehnici asistive de calitate, la un cost accesibil sau lipsa accesibilității transportului public izolează persoanele cu dizabilități de comunitatea în care trăiesc. Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități menționează problema mobilității în art. 20 (Mobilitate personală).

Concepte și definiții privind tehnologiilor asistive și dispozitive de mobilitate

Rezoluția 58.23 a Adunării Mondiale a Sănătății, *Dizabilitatea, inclusiv prevenție, management și reabilitare* [2] îndeamnă țările să faciliteze accesul la tehnologie asistivă corespunzătoare și să promoveze dezvoltarea acesteia, precum și a altor metode de încurajare a incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități. Prin urmare și publicațiile, precum Reabilitarea bazată pe comunitate: *ghid RBC* [3], *Ghidul privind furnizarea scaunelor rulante cu antrenare manuală în zone cu resurse limitate* [4], *Proiect de protezare și ortezare și ghid de programe* [5] și *Ghidul privind instruirea personalului furnizor de servicii de protezare și ortezare în țări în curs de dezvoltare* [6] oferă țărilor recomandări practice și asistență în domeniul tehnologiei asistive.

Definițiile și conceptele legate de tehnologiile asistive oferite de Organizația Mondială a Sănătății subliniază produsele fizice și digitale, dar și serviciile conexe, cum ar fi evaluările de nevoi, formarea în utilizare, suportul tehnic și mentenanța produselor [7] Totodată prezintă și o clasificare a produselor asistive după domeniile funcționale precum *mobilitate, vedere, auz, comunicare, cunoaștere și autoîngrijire.*[8]

În anul 2016, Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a lansat o listă de produse de asistență prioritară, cuprinzând 50 de produse de asistență pentru a sprijini statele în procesul de selectare, procurare și furnizare a acestor tehnologii [9] Iar în anul 2018, Adunarea Generală a OMS a adoptat Rezoluția privind îmbunătățirea accesului la tehnologiile asistive. Lista de produse de asistență prioritară și Rezoluția reprezintă două dintre principalele instrumente de politică ale OMS în acest domeniu.

Dispozitivele de mobilitate constituie o categorie esențială de tehnologii asistive, fiind soluții fizice indispensabile pentru persoanele cu limitări funcționale, fie acestea permanente sau temporare. Scopul principal al acestor dispozitive este de a facilita sau de a îmbunătăți mobilitatea utilizatorilor, contribuind astfel la creșterea autonomiei lor. Acestea permit schimbarea sau menținerea poziției corpului și deplasarea dintr-un loc în altul, conform definiției oferite de Organizația Mondială a Sănătății. Exemplele de astfel de dispozitive includ: protezele externe și ortezele pentru membrele inferioare, cârje, cadre de mers, scaune rulante (cu antrenare manuală sau electrică), tricicluri, scutere. Dispozitivele ca bastoanele albe sunt și ele considerate ca fiind echipamente de mobilitate, deoarece ajută persoanele cu dizabilități de vedere să se miște independent în căminele lor și în comunitate.

Dispozitivele de mobilitate sunt destinate persoanelor care au dificultăți de mobilitate, ce rezultă dintr-un număr mare de tipuri de probleme de sănătate și de deteriorare a acesteia, inclusiv amputație, artroză, paralizie cerebrală, poliomielită, distrofie musculară, traumatisme vertebromedulare, spina bifida, atac vascular cerebral și dizabilități de vedere. Ele sunt utile si pentru persoanele în vârstă care au dificultăți de mobilitate. Potrivit studiilor Organizației Mondiale a Sănătății, tehnologiile asistive, atunci când corespund nevoilor și mediului utilizatorilor, au un impact semnificativ asupra nivelului de independență și de participare la care pot să ajungă persoanele cu dizabilități. S-a subliniat faptul că ele reduc nevoia de servicii de sprijin formale, precum și necesarul de timp și de efort fizic al însoțitorilor[10] Folosirea dispozitivelor de mobilitate, în special, creează oportunități pentru dobândirea de educație și a unui loc de muncă și contribuie la îmbunătățirea sănătății și a calității vieții [11]. Dispozitivele de mobilitate contribuie la prevenirea căderilor, a producerii de răniri și a unor noi deteriorări ale sănătății. Investițiile în furnizarea de echipamente de mobilitate pot reduce costurile aferente îngrijirilor medicale, precum și vulnerabilitatea economică, crescând productivitatea și calitatea vieții

Cadrul juridic național privind accesul și dispositive de mobilitate

Odată cu semnarea semnarea și ratificarea de către Republica Moldova a Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități [12] autoritățile publice și-au asumat angajamentul de a respecta și pune în aplicare drepturile persoanelor cu dizabilități, iar accesul la tehnologii asistive reprezintă un drept vital și facilitează considerabil comunicarea, mobilitatea și ingrijirea propriei persoane.

Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități [13] reprezintă actul normativ care transpune la nivel național implementarea Convenției ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, inclusiv dreptul persoanelor cu dizabilități la tehnologii asistive. Astfel în art.51 Legea prevede că ”persoanele cu dizabilități au dreptul de a fi asigurați gratuit sau cu plată parțială cu *mijloace ajutătoare tehnice,* in baza prescripțiilor medicale, acestea fiind furnizate de Centrul Republican de Protezare, Ortopedie și Reabilitare și de alte instituții specializate in modul stabilit de Guvern”.

Prin urmare politicile publice referitor la asigurarea cu tehnologii asistive pentru mobilitate se realizează prin Regulamentul cu privire la modul de asigurare a unor

categoriide cetățeni cu mijloace ajutătoare tehnice, aprobat prin Hotărarea de Guvern nr.567/2011[14]

Analiza cadrului normativ prezentat denotă că noțiune aferentă tehnologiilor asistive este asociată cu termenul *"mijloace ajutătoare tehnice" și reprezintă orice produs, instrument, echipament sau sistem tehnic utilizat de către o persoană cu dizabilități, de uz special sau general, care previne, compensează, monitorizează, diminuează sau neutralizează deficiența persoanelor cu dizabilități.* Această definiție poate fi aliniată la cea propusă de Organizația Mondială a Sănătății privind tehnologiilor asistive, inclusive dispositive de mobilitate.

Lista dispozitivelor asistive specifice persoanelor cu deficiențe de mobilitate sunt expuse în Nomenclatorul mijloacelor ajutătoare tehnice, anexa nr.1 la *Regulamentul cu privire la modul de asigurare a unor categorii de cetățeni cu mijloace ajutătoare tehnice.* Nomenclatorul prevede atât dispozitive asistive achiziționate, cât și confecționate.

Accesul la dispozitivele de mobilitate este asigurat atât persoanelor adulte cât și copiilor cu dizabilități în mod gratuit și include mai multe etape care începe cu prescrierea de către medicul specialist a dispozitivului și conștientizarea de către un potențial utilizator a posibilelor soluții de remediere prin tehnologii asistive și se încheie cu asigurarea cu dispozitivul solicitat și monitorizarea acesteia pe parcursul perioadei de utilizare.

Asigurarea dreptului de mobilitate pentru persoanele cu dizabilități este esențială pentru a garanta o viață independentă și o participare activă în societate. În ciuda acțiunilor care se realizează la nivel național, mai sunt încă multe de făcut pentru a elimina obstacolele care limitează accesul deplin la dispozitivele de mobilitate. Aceste limite sunt dictate de faptul că asigurarea de echipamente de mobilitate nu a constituit în general o prioritate a guvernării; costuri ridicate și resurse financiare limitate alocate în acest scop; cooperarea ineficientă dintre domeniul medical și social; lipsa unui sistem consolidat de date, în funcție de tipul dizabilității sau dificultății de mobilitate, care ar permite estimarea nevoilor de tehnologii asistive pentru mobilitatate; insuficiența produselor asistive adaptate nevoilor individuale, mediul fizic, lipsa unui sistem eficient la nivel de țară pentru instruirea specialiștilor în domeniul confecționării și aplicării tehnologiilor asistive etc.

Prin urmare, excluderea obstacolelor în ceea ce privește accesul la dispozitive de mobilitate și servicii conexe impune respectărea principiilor accesibilității, adaptabilității, accesibilității prețului, precum și ale disponibilității și calității.

Respectarea acestor principiilor impune necesitatea adoptării unei abordări complexe pentru a crește capacitatea țării în ceea ce privește asigurarea cu dispozitive de mobilitate cu ajutorul grupurilor implicate, cum sunt alte ministere cu relevanță în acest domeniu, organizații neguvernamentale, inclusiv organizații ale persoanelor cu dizabilități, birourile naționale ale organizațiilor internaționale, organizații profesionale, furnizori de educație și servicii. În continuare alocarea responsabilității pentru evidența și monitorizarea procesului de referire, accesare și utilizare a beneficiarilor

unei instituții sau department strategic, care să fie punctul central în acest proces.

Îmbunătățirea sistemelor de colectare de date și de informații despre sănătate. Acestea joacă un rol esențial pentru a înregistra date despre necesarul de echipamente de mobilitate și, în același timp, pentru a dezvolta și a susține activitatea de cercetare în ceea ce privește eficiența costului și impactul dispozitivelor de mobilitate, în vederea creșterii calității vieții și nivelului de bunăstare a persoanelor cu dizabilități și a familiilor acestora.

În același timp, asigurarea oportunităților de educație și instruire pentru dezvoltarea unui personal adecvat în domeniul producerii, asigurării și monitorăzării în domeniul tehnologiilor asistive, inclusiv echipamente de mobilitate și pentru îmbunătățirea cunoștințelor și abilităților personalului existent este esențială.

Prin măsuri adecvate se poate crea un mediu mai prietenos pentru persoanele cu dizabilități, permițându-le acestora să participe pe deplin la viața socială și economică. În plus, educația publicului larg sunt elemente esențiale pentru implementarea acestor schimbări, garantând că drepturile persoanelor cu dizabilități sunt respectate și protejate.

Referințe bibliografice:

1. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/123948
2. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/246107/9789241580496-eng.pdf
3. https://www.who.int/publications/i/item/9789241564021
4. https://www.who.int/publications/i/item/9789241563598
5. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/44780/9789241502887_rum.pdf?sequence=15&isAllowed=y
6. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43960/9789241547482_rum.pdf
7. https://www.unicef.org/romania/media/11311/file/Raport%20global%20privind%20tehnologia%20asistiv%C4%83.pdf
8. https://www.who.int/europe/health-topics/assistive-technology#tab=tab_1
9. ALLEN S, RESNIK L, ROY J (2006). Promoting independence for wheelchair users: the role of home accommodations. În: Gerontologist, 46:1:115-123
10. MAY-TEERINK T (1999). A survey of rehabilitative services and people coping with physical disabilities in Uganda, East Africa. În: International Journal of Rehabilitation Research, 22:311-316.

11. Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități ratificată de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010. Disponibil : https: www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117839&lang=ro

12. Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Publicat: 27-07-2012 în Monitorul Oficial nr. 155-159 art. 508. Disponibil: https: www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130550&lang=ro

13. Hotărârea Guvernului nr. 567/2011 privind aprobarea Regulamentului cu privire la modul de asigurare a unor categorii de cetățeni cu mijloace ajutătoare tehnice Disponibil : https:// www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136373&lang=ro#